

บทความวิชาการ

คุณค่าของเวลาในอิสลาม

มุฮัมมัด เหม็มกุล*, ซาฟีอี อาดำ**

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “การบริหารเวลา กรณีศึกษา สุเราะฮ์อัลอัศร” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณค่าของเวลาในแง่ปฏิสัมพันธ์มนุษย์กับการใช้เวลาในมิติต่างๆ เป็นบทความวิจัยเอกสารเชิงพรรณนาวิเคราะห์ จากการศึกษาพบว่าอิสลามให้ความสำคัญต่อคุณค่าของเวลาในมิติต่างๆ ได้แก่ 1) คุณค่าของเวลาในการใช้ความคิด 2) คุณค่าของเวลาในการรำลึกถึงอัลลอฮ์ 3) คุณค่าของเวลาในการดูแลสุขภาพ 4) คุณค่าของเวลาในการศึกษาอัลกุรอาน และ 5) คุณค่าของเวลาในการประกอบศาสนกิจ

คำสำคัญ : คุณค่า เวลา อิสลาม

*นักศึกษาปริญญาโท ภาควิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

**อาจารย์ประจำภาควิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ARTICEL

Time in Islam

Abstract

This research article is a part of the Thesis entitled “Time Management: A Case Study of Surat al-‘Asri” and aims at studying the value of time in respect of human interactions with his time spending in various dimensions. The study is a documentary research adopting descriptive and analytical methodology. The study found that Islam gave importance of time in various dimensions including; 1) the value of time in thinking, 2) the value of time in remembrance of Allah, almighty, 3) the value of time in taking care of health, 4) the value of time in studying al-Qur’ān, and 5) the value of time in performing religious practices.

Keywords: Value, Time, Islam

บทนำ

เวลาคือปรากฏการณ์ที่เป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนทุกระบบให้ดำเนินต่อไป ระบบสุริยะจักรวาลเป็นระบบที่ใหญ่ที่สุดที่อยู่ภายใต้พลังขับเคลื่อนแห่งเวลา ซึ่งเป็นระบบของการขับเคลื่อนทุกสรรพสิ่งที่อยู่ภายใต้เดชนาภาพแห่งพระองค์ผู้ทรงสร้างและกำหนด แม้แต่ระบบการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เวลาถือเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในการน้อมนำชีวิตไปสู่เป้าหมายที่คาดหวัง ชีวิตไม่สามารถจะประสบความสำเร็จได้ หากไร้ซึ่งความเข้าใจในคุณค่ามิติต่างๆ ของช่วงเวลา

อิสลามเป็นระบอบที่ให้ความสำคัญต่อมิติต่างๆ แห่งช่วงเวลา เพราะเวลาเป็นตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตทุกคน ผู้ใดได้สะสมคุณความดีและกุศลกรรมต่างๆ ที่ต้องอาศัยความเข้าใจคุณค่าแห่งเวลาเป็นส่วนสำคัญ โดยการเรียนรู้และปฏิบัติความดีงามในช่วงเวลาต่างๆ ของชีวิตเขาผู้นั้นย่อมจะบรรลุความผาสุกในโลกนี้และประสบความสำเร็จอันเลอเลิศในโลกหน้า

1. ความหมายของเวลา

คำว่า “เวลา” ตามรากศัพท์ภาษาไทยเป็นคำประสมสองพยางค์จาก เว และ ลา เป็นคำนามซึ่งมีความหมายว่า ช่วงขณะความยาวนานที่มีอยู่หรือเป็นอยู่ โดยนิยามกำหนดขึ้นเป็นครุ่ คราว วัน เดือน ปี เป็นต้น เช่น เวลาเป็นเงินเป็นทอง ขอเวลาลักครุ่ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. 2546: 1086)

ตามรากศัพท์ภาษาอังกฤษ คำว่า Time (ไทม) เป็นคำนาม มีความหมายว่า เวลาช่วงเวลา กะเวลา โอกาส สมัย ยุคกาล ฤดูกาล ครึ่ง ช่วง อายุ วันตาย เท้า จังหวะ อัตราความเร็วเวลาพักผ่อน อัตราค่าจ้างตามช่วงเวลา สิทธิระยะเวลาการตั้งครรภ์ (27/5/59: English-Thai, HOPE Dictionary อ้างจาก <https://dict.longdo.com>)

ส่วนรากศัพท์ภาษาอาหรับในเชิงภาษา คำว่า เวลา “عَصْرٌ” (อัศรูน) เป็นคำนามเอกพจน์แปลว่า กาลสมัย ยุค กาลเวลา ยุคสมัย ซึ่งมาจากรากศัพท์ของคำกริยา (فعل) นั่นคือ عَصَرَ (อะเศาะเราะะ) แปลว่า คั้นน้ำ ปีบรัด ระวัง หรือ عَصَرَ (อัศเศาะเราะะ) แปลว่า ปล่อยตัว อยู่ในสมัย (ลม) พัดเอามาผสมผณา หรือ عَاَصَرَ (อาเศาะเราะะ) แปลว่า อยู่ในกาลสมัย ร่วมสมัย รุ่นเดียวกัน รุ่นราวคราวเดียวกัน และสามารถผันคำเป็นนามพหูพจน์ได้หลายรูป คือ أَعْصَرُ (อะอูศรูน) عَصَارٌ (อะอูศอรูน) عَصُورٌ (อูศอรูน) และ عَصْرٌ (อูศอรูน) (มานพ วงศ์เสงี่ยม. 2551: 319-320)

จากรากศัพท์ที่อธิบายข้างต้น คำว่า “เวลา” จึงหมายถึงยุค สมัย กาล โอกาสหรือช่วงขณะ ซึ่งสร้างปฏิสัมพันธ์ในมิติต่างๆ ต่อมนุษย์ พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ดำรัสไว้ในพระมหาคัมภีร์อัลกุรอานในหลายๆ มิติของเวลา เช่น ยามรุ่ง ยามเย็น กลางคืน และกลางวัน เพื่อย้ำเตือนให้มนุษย์ได้ใคร่ครวญและเล็งเห็นคุณค่าที่แฝงอยู่ในมิติเวลาเหล่านั้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งมิติของเวลาใน สุเราะฮ์อัลอัศร

ดังพระองค์ดำรัสว่า

﴿وَالْعَصْرِ ۝١ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ ۝٢﴾ (العصر: 1-2)

ความว่า “ขอสาบานด้วยกาลเวลา แท้จริงมนุษย์อยู่ในการขาดทุน” (อัลอัศร: 1-2)

อิบนุ กะษีรฺ (Ibn Kathīr, 1999-1420: 8/480) ได้อธิบายว่า: “พระองค์ได้สาบานกับเวลาว่าแท้จริงมนุษย์นั้นจะอยู่ในการขาดทุน กล่าวคือความเสียหายและหายนะ”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นแสดงให้เห็นว่า พระองค์ได้ทรงสาบานกับกาลเวลาเพื่อย้ำเตือนมนุษย์ให้รู้ถึงความสำคัญและคุณค่าของเวลา เพราะความสำเร็จหรือล้มเหลวในชีวิตขึ้นอยู่กับการบริหารเวลาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

โองการและคำอธิบายข้างต้นได้บ่งชี้เป็นนัยถึงความสำคัญของช่วงเวลาเหล่านั้นเพื่อกระตุ้นให้เกิดแง่คิดทางศาสนาอิสลามที่นำไปสู่กระบวนการศึกษาเรียนรู้ที่หลากหลายในแต่ละมิติเวลา ยืนยันถึงสถานะอันยิ่งใหญ่ของพระองค์ บ่งชี้ให้เห็นความสำคัญของเวลา และเป็นอุทาหรณ์ ในการบริหารเวลาให้เกิดประโยชน์สูงสุด

พระองค์ดำรัสอีกว่า

﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ (الذاريات: 56)

ความว่า “และข้าพระองค์มิได้สร้างญินและมนุษย์เพื่ออื่นใดเว้นแต่เพื่อเคารพภักดีต่อข้าพระองค์” (อัลซารียาต: 56)

อิบนุ กะษีรฺ (Ibn Kathīr, 1999-1420: 7/425) ได้อธิบายว่า: “แท้จริงพระองค์ได้ทรงสร้างมนุษย์และญินมาเพื่อ (เหตุผล) จะบัญชาใช้ให้เคารพภักดีต่อพระองค์ และไม่ใช่ (เหตุผล) เพื่อพระองค์จะทรงพึงพาต่อพวกมนุษย์และญินเหล่านั้น”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า ในทัศนะอิสลามนั้นการเคารพภักดีต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ถือเป็นเหตุผลสำคัญยิ่งในการให้บังเกิดมนุษย์และญิน จึงไม่เป็นการบังควรที่จะปล่อยช่วงเวลาของชีวิตให้หมดไปโดยปราศจากการภักดีต่ออัลลอฮ์ ﷻ รำลึกถึงพระผู้ทรงสร้าง หรือเปล่าประโยชน์และขาดความดีงาม

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า เวลาคือช่วงชีวิตต่างๆ ที่มีค่า ความสำเร็จและล้มเหลวของมนุษย์ในโลกนี้และโลกหน้าขึ้นอยู่กับการบริหารเวลาให้เป็นไปตามเจตนารมณ์อิสลามหรือพระประสงค์ของพระผู้เป็นเจ้า การรู้คุณค่าและเห็นความสำคัญของเวลาจึงเป็นอุดมคติอันล้ำเลิศทางปัญญาที่จะช่วยสร้างความดีงามอันมากมายสำหรับการดำเนินชีวิตอยู่ในโลกนี้และเตรียมเสบียงผลบุญกุศลไว้สำหรับในโลกหน้า

2. ปฏิสัมพันธ์มนุษย์กับเวลา

มนุษย์ทุกคนที่เกิดมา ไม่ว่าจะอยู่ในสถานที่ใด จะอยู่ในเมืองใหญ่หรือเมืองเล็ก จะเกิดมาในชาติตระกูลที่สูงศักดิ์หรือด้อยศักดิ์ จะมีฐานะร่ำรวยหรือยากจน จะมีตำแหน่งที่ใหญ่โตหรือต่ำต้อยล้วนแล้วแต่เวลาเป็นตัวกำหนดชีวิตทุกคน เพราะเวลาคือชีวิต และชีวิตจะผ่านไปแต่ละช่วงวัยโดยการอาศัยขีดจำกัดอายุของแต่ละคน มนุษย์ไม่ได้ดำเนินชีวิตอยู่นอกเหนือกฎเกณฑ์แห่งเวลา แต่เวลาสามารถสร้างความสำเร็จและความล้มเหลวในชีวิตของมนุษย์ได้ อาจมีหลายคนที่ใช้คุณค่าในแต่ละช่วงเวลาเพื่อการศึกษาเล่าเรียน เพื่อการทำความดีที่ดีและมั่นคง เพื่อการสร้างสรรค์ทางสังคม และการประกอบคุณงามความดีอันหลากหลาย ในขณะที่เดียวกันก็มีอีกหลายคนที่ใช้ช่วงเวลา

ของชีวิตเพื่อสนองต้นหาอารมณ์ ปล่อยชีวิตให้ผ่านไปวันๆ อย่างไร้สติ โดยไม่ได้คิดถึงเกี่ยวกับคุณค่าในแต่ละช่วงเวลา อย่างรอบคอบ ประมาทในการใช้ชีวิต จนสุดท้ายเวลาได้พรากชีวิตเขาไปอย่างน่าเศร้าสลดใจ ทั้งๆ ที่เขายังไม่ทันสร้าง คุณประโยชน์แก่ตนเอง ยังไม่มีหลักประกันที่มั่นคงให้แก่ครอบครัว ยังไม่มีคุณความดีสะสมเพื่อบรรลุความสำเร็จใน โลกหน้า หากเป็นเช่นนั้น ชีวิตที่ผ่านพ้นไปแต่ละช่วงเวลาก็ไม่สามารถสร้างคุณค่าให้กับตัวเองได้เลย เขาจึงเป็น เพียงมนุษย์ที่ไร้ค่าอย่างแท้จริง ส่วนมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้นคือผู้ที่เข้าใจและใช้ช่วงเวลาเพื่อสร้างคุณค่าแก่ชีวิตทั้งในมิติ กายภาพและจิตวิญญาณโดยการปลูกฝังความศรัทธาต่อพระเจ้าผู้ทรงสร้างสรรพสิ่ง และการบริหารจัดการเวลาเพื่อ สร้างสมคุณความดีต่างๆ แก่ชีวิต พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ดำรัสถึงมนุษย์ที่สมบูรณ์ว่า

﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِّ﴾ (البينة: 7)

ความว่า “แท้จริง บรรดาผู้ศรัทธาและประกอบคุณความดีทั้งหลาย เหล่านั้นพวกเขาเป็นมนุษย์ที่ดี ยิ่ง” อัลบัยยีนะฮ์: 7)

’Ibn Kathīr (1999–1420: 8/457) ได้อธิบายว่า: “พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงแจ้งให้ทราบถึงบรรดาผู้ศรัทธา ด้วยหัวใจอันมั่นคงและประกอบคุณความดีด้วยอวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกาย แท้จริงพวกเขาคือบรรดาผู้ที่ดียิ่ง”

โอองการและคำอธิบายข้างต้นชี้ให้เห็นว่า องค์ประกอบของมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้นมี 2 ประการ ได้แก่ 1) มีความ ศรัทธาต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ อย่างแท้จริง 2) ประกอบคุณความดีครบถ้วน ซึ่งทั้งสองประการนี้สามารถบอกถึง สถานะของความเป็นมนุษย์ที่รู้จักใช้เวลาของชีวิตได้อย่างเหมาะสมและรู้คุณค่า โดยการใช้ประโยชน์แต่ละมิติเวลา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งในด้านกายภาพและจิตวิญญาณด้วยการประกอบคุณงามความดี และโอองการข้างต้น ชี้ให้เห็นว่าการมีศรัทธาที่สมบูรณ์นั้นจะต้องควบคู่กับการประกอบคุณงามความดี เพราะทั้งสองประการส่งผลถึง ความพอพระทัยของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ซึ่งจะเป็นหลักประกันความจำเริญ ความสำเร็จทั้งโลกนี้และโลกหน้า และ จะเป็นผลตอบแทนที่พระองค์จะไม่ทรงให้สูญเปล่าอย่างแน่นอน

พระองค์ดำรัสไว้ว่า

﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ إِنَّا لَا نُضِيعُ أَجْرَ مَنْ أَحْسَنَ عَمَلًا﴾ (الكهف: 30)

ความว่า “แท้จริงบรรดาผู้ศรัทธาและกระทำความดีทั้งหลายเราจะไม่ให้การตอบแทนของผู้กระทำ

ความดีสูญหายอย่างแน่นอน” (อัลกะฮ์ฟ: 30)

ดังนั้น ช่วงเวลาที่ผู้ศรัทธาได้สละและทุ่มเทเพื่อการประกอบคุณความดีนั้นเป็นการลงทุนอันคุ้มค่ามหาศาล โดยการใช้เวลาอย่างรู้ค่าเป็นเดิมพันที่มนุษย์ทุกสถานภาพสามารถลงทุนได้ ซึ่งผลตอบแทนอันล้ำค่าสุดสำหรับการใช้ เวลาเช่นนั้นคือสวรรค์ มหาวิมานจีรังอันยั่งยืน มีลำธารน้ำไหลผ่านเบื้องล่าง โดยผู้ศรัทธาที่ประกอบคุณความดี จะเป็นผู้พำนักอยู่ในนั้นตลอดกาล พระองค์ได้ทรงยืนยันประการดังกล่าวว่า

﴿وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رَزَقُوا قَالُوا هَٰذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ وَأَنُؤُوا بِهِ مُتَشَابِهًا وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ (البقرة: 25)

ความว่า “และ (มุหัมมัด) จงแจ้งข่าวดี แก่บรรดาผู้ศรัทธาและประกอบการดีทั้งหลายว่า สำหรับ พวกเขา คือสวนสวรรค์หลากหลายที่เบื้องล่างมีลำน้ำหลายสายไหลผ่าน คราวใดที่พวกเขาได้รับ

ผลไม้นั้นจากที่นั่นเป็นปัจจัยยังชีพพวกเขาจะกล่าวว่า นี่เป็นสิ่งที่เราได้ถูกประทานมาก่อนและพวกเขาจะถูกประทานให้เยี่ยงนั้น และจะมีคูครองที่บริสุทธิ์สำหรับพวกเขาในนั้น และพวกเขาทั้งหลายจะพักอยู่ในนั้นตลอดไป” (อัลบะเกาะเราะฮ์: 25)

‘Ibn Kathīr (1999–1420: 1/206) ได้อธิบายว่า: “พวกเขาทั้งหลายจะพักอยู่ใน นั้นตลอดไป กล่าวคือ อย่าง ผาสุกและด้วยความจำเริญ เพราะพวกเขาจะพำนักอยู่พร้อมกับความโปรดปรานอันครบถ้วนในสถานที่ปลอดความตายและความบกพร่องต่างๆ ตลอดกาล”

โดยทั่วไป หากพิจารณาถึงการบริหารการใช้เวลาชีวิตของมุสลิมในการดำเนินชีวิตประจำวันโดยเฉลี่ยแล้วจะพบว่ามีการใช้เวลาในการทำงานประมาณ 6-8 ชั่วโมง การพักผ่อน 6-8 ชั่วโมง และรายชั่วโมงที่เหลืออีกประมาณ 6-8 ชั่วโมงนั้นอาจจะหมดไปกับการสังสรรค์เพื่อนฝูง ทำสาธารณประโยชน์ เยี่ยมเยียนญาติพี่น้อง และประกอบศาสนกิจอย่างละ 2 ชั่วโมง รวม 24 ชั่วโมง บางคนอาจบริหารจัดการเวลาอย่างเหมาะสมและสามารถสร้างความสำเร็จในหน้าที่การงานรวมถึงการประกอบคุณความดีอันมากมาย แต่อีกบางคนอาจประสบความล้มเหลวในชีวิตเพราะบริหารเวลาในการประกอบคุณความดีได้เพียงน้อยนิด ทั้งนี้การรู้จักคุณค่าของเวลาและบริหารจัดการอย่างถูกวิธีจะเป็นเงื่อนไขสำคัญในการบรรลุความสำเร็จในชีวิต หากอายุเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 60-70 ปี สิ่งที่เราควรคำนึงให้มากที่สุดคือ สมมุติว่าแต่ละวันเราใช้เวลาเพื่อการประกอบคุณความดีประมาณ 2 ชั่วโมง เดือนละ 60 ชั่วโมง ปีละ 720 ชั่วโมง หากคิดเป็นวันในรอบปีเวลาในการประกอบคุณความดีเพียงแค่ 30 วัน หากเรามีชีวิตอยู่ 60 ปี เวลาในการประกอบคุณความดีเท่ากับ 1800 วัน หากคิดเป็นชั่วโมงเท่ากับ 43200 ชั่วโมง หากคิดเป็นปีเท่ากับ 5 ปี แต่ต้องลบออกอีก 8640 ชั่วโมง เพราะเป็นช่วงเวลาที่ก่อนบรรลุนิติภาวะ 12 ปีโดยประมาณ ก็คงเหลือ 34560 ชั่วโมง หากคิดเป็นวันเท่ากับ 1440 วัน และหากคิดเป็นปีก็เท่ากับ 4 ปี ดังนั้นระยะเวลาเพียงแค่ 4 ปีเท่านั้นที่เราได้ประกอบคุณความดี ถือเป็นกิจการงานที่น้อยมาก หากเทียบกับช่วงอายุที่เราใช้ชีวิตอยู่บนโลกนี้ แต่ถึงกระนั้นก็ตาม ยังมีมุสลิมจำนวนไม่น้อยที่ปล่อยเวลาให้เลยมผ่านไปโดยไม่คิดสร้างคุณความดี เพราะความไม่เข้าใจถึงคุณค่าของเวลาและการบริหารจัดการเวลาที่ดี ท่านศาสนทูตﷺ ได้กล่าวถึงพิกัดอายุของประชาชาติในยุคนี้จากสายรายงานอะบูฮุร็อยเราะฮ์ رضي الله عنه ว่า

((أَعْمَارُ أُمَّتِي مَا بَيْنَ سِتِّينَ إِلَى سَبْعِينَ وَأَقْلَهُمْ مَنْ يَجُوزُ ذَلِكَ)) (أخرجه الترمذي، د.ت: 3550)

ความว่า “อายุขัยประชาชาติของฉันนั้น อยู่ระหว่าง 60 ถึง 70 ปี และมีน้อยคนนักที่จะเกินจากนี้”

(บันทึกโดย al-Tirmidhiy, n.d.: 3550)¹

จากหะดีษข้างต้นชี้ให้เห็นว่าช่วงเวลาอายุนั้นไม่ยืนยาวนัก สิ่งที่มุสลิมต้องตระหนักและสร้างคุณค่าให้แก่เวลาถือเป็นเรื่องสำคัญในทุกๆ มิติของชีวิต เพราะเวลากับชีวิตคือสิ่งที่เกิดปฏิสัมพันธ์ต่อกันทุกช่วงมิติ อย่าปล่อยให้เวลาพรากชีวิตที่ไม่มีคุณความดี อย่าปล่อยให้ความดีอันมากมายที่ผ่านเข้ามาในชีวิตเป็นภาระถ่วงความรู้สึกของอารมณ์ ตัณหา การรู้จักคุณค่าของเวลาเป็นกุญแจที่ดีเยี่ยมในการใช้คุณความดีทั้งหลาย ความเมตตาจากพระองค์อัลลอฮ์

¹ อัลติรมิซียุ้หุก่มหะดีษนี้ว่าหะสันเขาะริบ ส่วนอัลบานียุ้หุก่มหะดีษนี้ว่าหะสัน.

ﷺ นั้นมากมายยิ่ง ศาสนทูต ﷺ ได้กล่าวถึงคุณค่าของการประกอบคุณความดีจากสายรายงานอิบนีอับบาส رضي الله عنه ว่า

((إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ الْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ ثُمَّ بَيَّنَ ذَلِكَ فَمَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كَتَبَهَا اللَّهُ لَهُ عِنْدَهُ حَسَنَةٌ كَامِلَةٌ فَإِنْ هُوَ هَمَّ بِهَا فَعَمِلَهَا كَتَبَهَا اللَّهُ لَهُ عِنْدَهُ عَشْرَ حَسَنَاتٍ إِلَى سَبْعِ مِائَةٍ ضِعْفٍ إِلَى أَضْعَافٍ كَثِيرَةٍ وَمَنْ هَمَّ بِسَيِّئَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كَتَبَهَا اللَّهُ لَهُ عِنْدَهُ حَسَنَةٌ كَامِلَةٌ فَإِنْ هُوَ هَمَّ بِهَا فَعَمِلَهَا كَتَبَهَا اللَّهُ لَهُ سَيِّئَةٌ وَاحِدَةٌ)) (أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ، 1419: 6491)

ความว่า “แท้จริงพระองค์อัลลอฮ์ทรงกำหนดบรรดาความดี และความชั่วไว้ หลังจากนั้นพระองค์ทรงชี้แจงในสิ่งดังกล่าว ดังนั้น ผู้ใดที่มีความมุ่งมั่นที่จะประกอบคุณงามความดี แต่เขาไม่ได้ปฏิบัติเขาจะได้รับการบันทึกให้ 1 ผลบุญที่ครบถ้วน หากเขามีความมุ่งมั่น และปฏิบัติคุณงามความดีเขาจะได้รับการบันทึกให้ถึง 10 ผลบุญถึง 700 ผลบุญหรืออีกหลายๆ เท่าตัว และผู้ใดที่มีความมุ่งมั่นที่จะกระทำชั่ว แต่เขาไม่ได้กระทำเขาจะได้รับการบันทึกให้ 1 ผลบุญ และหากเขามุ่งมั่นและได้กระทำความชั่วเขาจะถูกบันทึกเพียง 1 กรรมชั่วนั้น” (บันทึกโดย al-Bukhārī, 1419: 6412)

จะเห็นได้ว่าการประกอบคุณความดีแม้เพียงน้อยนิด แต่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงบันทึกให้ถึง 10 และ 700 เท่าด้วยกัน หากพิจารณาถึงช่วงเวลาที่เราได้ประกอบคุณความดีในช่วงเวลาอันสั้นตั้งสมมุติฐานที่กล่าวมาข้างต้นจะรู้สึกคุ้มค่าเกินกว่าปัญญาจะรับรู้ได้ เนื่องด้วยความโปรดปรานและความเมตตาอันใหญ่หลวงของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ที่มีต่อปวงบ่าวและจากความเมตตาอันใหญ่หลวงของพระองค์ที่มีต่อปวงบ่าวคือการที่พระองค์ทรงให้การประกอบคุณงามความดีต่างๆ เหล่านั้นเป็นเรื่องสะดวกง่ายดายอย่างยิ่ง แต่ทว่าผลบุญและการตอบแทนของการงานเหล่านั้นกลับยิ่งใหญ่เกินความคาดหมาย (*‘Abū Tāh at*, 1423: 7) ทั้งนี้ต้องอาศัยความเข้าใจถึงคุณค่าของเวลาเป็นส่วนสำคัญ เพราะผู้ที่ไม่เข้าใจคุณค่าของเวลาเขาไม่สามารถจะมองเห็นโอกาสในการประกอบคุณความดีได้อย่างเหมาะสม

3. มิติต่างๆ ของเวลา

ในมุมมองอิสลาม เวลาของชีวิตมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะช่วงเวลาต่างๆ คือการต่อสู้เพื่อสถาปนาความสมบูรณ์ของชีวิตตามวิถีอิสลาม การเรียนรู้คุณค่าในมิติต่างๆ ของเวลาจะทำให้มุสลิมได้รับรู้ถึงวิหยาปัญญอันหลากหลายที่อยู่ภายใต้กรอบแห่งศาสตร์อิสลามที่มาจากอัลกุรอาน อัลหะดีษ และรวมถึงคำพูดเหล่าอัครสาวกและปราชญ์มุสลิม จึงขอจำแนกแง่มุมต่างๆ ที่เกี่ยวกับคุณค่าของเวลาเพื่อการเรียนรู้ในบางมิติและนำไปประยุกต์ใช้อย่างรู้ค่าและเกิดประโยชน์อันสูงสุดดังต่อไปนี้

3.1 คุณค่าของเวลาในการใช้ความคิด

พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ดำรัสในอัลกุรอานเกี่ยวกับการใช้ความคิดไว้ว่า

﴿الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾ (آل عمران: 191)

ความว่า “คือบรรดาผู้ที่รำลึกถึงอัลลอฮ์ทั้งในสภาพยืนและนั่ง และในสภาพที่นอนตะแคง และพวกเขาพิจารณาการสร้างบรรดาชั้นฟ้าและแผ่นดิน(โดยพวกเขา กล่าวว่า)โอ้พระเจ้าของพวกข้าพระองค์ พระองค์มิได้ทรงสร้างสิ่งนี้มาโดยไร้สาระ มหาบริสุทธิ์ที่พระองค์ท่านโปรดทรงคุ้มครองพวกข้าพระองค์ให้พ้นจากการลงโทษแห่งไฟนรกด้วยเถิด” (อาละอิมรอน: 191)

'Ibn Kathīr (1999–1420: 2/184) ได้อธิบายว่า: “จากคำว่า “يَتَفَكَّرُونَ” คือการใช้ความคิดอย่างเข้าใจถึงเหตุผลในการสร้างบรรดาชั้นฟ้าและแผ่นดิน ซึ่งเป็นการบ่งชี้ให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่ของพระผู้ทรงสร้าง เคารพในความรู้ ความประสพและความเมตตาของพระองค์”

จะเห็นได้ว่าโองการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงทักษะที่ใช้ความคิด คือบรรดาผู้ที่รำลึกถึงอัลลอฮ์ ﷻ ทั้งในสภาพยืนและนั่ง และในสภาพที่นอนตะแคง ทุกอิริยาบถสร้างคุณความดีให้แก่ตนเองได้ ในหนังสือ 'Ihyā' al-'Ulūm al-Dīn อิบน์อุบัยส رحمته الله กล่าวว่าละหมาดสองเราะกะอัตที่จิตสงบในการใคร่ครวญดีกว่าการละหมาดยามดึกตลอดคืนด้วยใจที่ไม่สงบ และท่านกล่าวอีกว่าการใช้ความคิดมุ่งสู่ความดีงามจะชักนำไปสู่การปฏิบัติความดี และการใช้ความคิดสำนึกในความผิด จะชักนำไปสู่การละทิ้งมัน อุมัร บิน अबดุลอะซีซกล่าวว่าการใช้ความคิดใคร่ครวญถึงความโปรดปรานต่างๆ จากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ คือส่วนหนึ่งของการเคารพภักดีอันประเสริฐ อะบูสุลัยมานกล่าวว่า การใช้ความคิดหวังผลประโยชน์โลกนี้จะเป็นพยานคุณความดีในโลกหน้าและเป็นภัยพิบัติแก่ชนชาวราชฎ การใช้เวลาคิดหวังวันโลกหน้านั้นจะสืบทอดมรดกทางวิทยปัญญาและฟื้นฟูสภาพจิตใจ (al-Ghazālī: 4/425)

กล่าวได้ว่า การสร้างสมาธิในละหมาด การมุ่งสู่ความดีงาม การละทิ้งความชั่ว การแสดงออกด้วยการเคารพภักดี การสืบทอดมรดกทางวิทยปัญญาและฟื้นฟูจิตวิญญาณนั้นล้วนสำคัญมาจากการรู้จักใช้ความคิดในการบริหารเวลาให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิต

3.2 คุณค่าของเวลาในการรำลึกถึงอัลลอฮ์ ﷻ

รายงานจากอะบูฮุร็อยเราะฮ์ رضي الله عنه ว่า

((مَنْ قَالَ حِينَ يُصْبِحُ وَحِينَ يُمَسِّي سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ مِائَةَ مَرَّةٍ لَمْ يَأْتِ أَحَدٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِأَفْضَلَ مِمَّا جَاءَ بِهِ إِلَّا أَحَدٌ قَالَ مِثْلَ مَا قَالَ أَوْ زَادَ عَلَيْهِ)) (أخرجه مسلم، د.ت.: 2335)

ความว่า “ผู้ใดที่กล่าวในยามเช้าและยามเย็นว่าสุบบะฮันลลอฮฺวะบิฮัมดิฮฺ 100 ครั้ง ในวันกิยามะฮฺ จะไม่มีใครที่ส่งงานประเสริฐไปมากกว่าที่เขาได้ทำไว้ นอกจากผู้ที่กล่าวเช่นเดียวกับที่เขากล่าวหรือมากกว่านั้น” (บันทึกโดย Muslim, n.d.: 2335)

วามะของท่านศาสนทูตﷺ ข้างต้นบ่งชี้ให้เห็นสองช่วงเวลาอันทรงค่าในการเก็บเกี่ยวคุณค่าความดีอย่างง่ายดาย แต่แฝงไปด้วยความประเสริฐมากมาย และในขณะเดียวกันมันยังชี้แนะให้แข่งขันกันสร้างคุณค่าความดีในรูปแบบดังกล่าว เพื่อเสริมสร้างคุณค่าดีให้เพิ่มมากขึ้น

3.3 คุณค่าของเวลาในการดูแลสุขภาพ

อวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกาย ถือเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญยิ่งสำหรับมนุษย์ที่ต้องดูแล รักษาเยียวยา และบำรุงสภาพร่างกายทั้งภายในและภายนอกให้มีความเข้มแข็งและแข็งแรงอยู่เสมอ กล่าวคือ มุสลิมต้องปฏิบัติ ศาสนกิจต่างๆ ทั้งในชีวิตประจำวัน เช่น การละหมาดห้าเวลา การประกอบอาชีพ และการช่วยเหลือกิจกรรมทาง สังคม หรือกิจวัตรประจำสัปดาห์ เช่น การร่วมฟังธรรมเทศนาและละหมาดญุมอะฮ์ร่วมกัน หรือแม้กระทั่งกิจวัตรใน เดือนรอมฎอนประจำปี นั่นคือ การถือศีลอดและการร่วมละหมาดตะรอวีหฺ ซึ่งสุขภาพถือเป็นเรื่องสำคัญที่ ก่อให้เกิดความสมบูรณ์ในการประกอบศาสนกิจดังกล่าวมาแล้ว ท่านศาสนทูตﷺ ได้กล่าวถึงเรื่องนี้จากสาย รายงาน มัรวาน บิน มุอาวิยะฮฺ ว่า

((مَنْ أَصْبَحَ مِنْكُمْ آمِنًا فِي سِرْبِهِ، مُعَافًى فِي جَسَدِهِ، عِنْدَهُ قُوَّةٌ يَوْمَهُ، فَكَأَنَّمَا حَبِزَتْ لَهُ الدُّنْيَا)) (أَخْرَجَهُ

الترمذي، د.ت.: 2346)

ความว่า “ผู้ใดที่ตื่นเช้าขึ้นมา มีจิตใจที่สงบร่มเย็น² มีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง มีอาหารสำหรับ บริโภคในวันนั้น ก็ประหนึ่งว่าเขาผู้นั้นได้ครองโลกไว้ทั้งโลก” (บันทึกโดย al-Tirmidhiy, n.d.: 2346)³

นัยยะข้างต้นชี้ให้เห็นถึงเจตนารมณ์อิสลามมุ่งสร้างความสงบสุขแก่บุคคลที่มีความพร้อมทาง สภาพ ร่างกายและจิตใจในแต่ละวัน เป็นเครื่องหมายความเข้มแข็งของชีวิตที่จะเผชิญกับทุกๆ สถานการณ์ การประกอบ ศาสนกิจและการงานต่างๆ แต่ละช่วงเวลาจะบรรลุผลสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้นส่วนสำคัญมา จากความพร้อมของสุขภาพร่างกายทั้งภายนอกและภายใน

3.4 คุณค่าของเวลาในการศึกษาอัลกุรอาน

ศาสตร์ต่างๆ ในอิสลามมีแหล่งที่มา และแหล่งที่มาปฐมภูมิสำหรับมุสลิมคือศาสตร์แห่งอัลกุรอาน ซึ่งถือเป็น คัมภีร์อันทรงค่าและมีความสำคัญสูงสุด เพราะอัลกุรอานสารยายถึงเรื่องราวและข้อบัญญัติต่างๆ ไว้อย่างครบถ้วน โดยเทวทูตญิบรีลเป็นผู้สื่อสารอัลกุรอานจากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ มายังศาสนทูตมุฮัมมัด ﷺ เพื่อเผยแผ่ต่อ ประชาชาติต่างๆ ตามแต่ละช่วงเวลาและเหตุการณ์ อัลกุรอานจึงถือเป็นศาสตร์ชั้นสูงสุดในทัศนะอิสลามและเป็น คัมภีร์ที่ไม่มีสิ่งใดในจักรวาลนี้สามารถนำมาเปรียบเทียบกับหักล้างได้ แม้เพียงประโยคเดียวก็ตาม

² นั่นคือ ไม่มีความวิตกกังวลทุกข์ร้อน.

³ อัลบานียฺหุ้หมะดีษนี้ว่าเศาะฮีห.

พระองค์ดำรัสว่า

﴿وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ (البقرة: 23)

ความว่า “และถ้าหากสุเจ้ายังคงคลางแคลงสงสัยในสิ่งที่เราได้ส่งมาแก่บ่าวของเรา ก็ขอให้สุเจ้าจงแต่งขึ้นมาสักสุเราะฮ์หนึ่งเหมือนกับสิ่งนี้ สุเจ้าอาจจะเรียกใครอื่นนอกจากอัลลอฮ์มาช่วยเหลือสุเจ้าก็ได้ ถ้าหากสุเจ้าแท้จริง (ในความสงสัยก็จงทำ)” (อัลบะเกาะเราะฮ์: 23)

'Ibn Kathīr (1999–1420: 1/198) ได้อธิบายว่า: “สุเจ้า⁴จึงนำมาเหมือนดังเช่นคัมภีร์อัลกุรอาน หากสุเจ้าคิดว่าแท้จริงอัลกุรอานมาจากผู้อื่นจากอัลลอฮ์ ﷻ แล้วสุเจ้าทั้งหลายจงนำเสนอมาพร้อมกับการอนุเคราะห์จากบุคคลที่พวกสุเจ้าต้องการอื่นจากอัลลอฮ์ ﷻ แน่หนอนพวกสุเจ้าไม่มีความสามารถกระทำเช่นอัลกุรอานได้เลย”

ดังนั้นการอาศัยช่วงเวลาเพื่อศึกษาเรียนรู้อัลกุรอานเป็นสิ่งจำเป็นต่อมุสลิมทุกคน เพราะอัลกุรอานเป็นคัมภีร์ปาฏิหาริย์ มีบัญญัติศาสตร์ไว้มากมาย และสร้างความประเสริฐ ความจำเริญ ความดีงามและผลานิสงค์แก่ผู้ที่ศึกษาเล่าเรียน

จากอิบนุ มัสอูด رضي الله عنه ท่านศาสนทูต ﷺ ได้กล่าวว่า

((مَنْ قَرَأَ حَرْفًا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ فَلَهُ بِهِ حَسَنَةٌ وَالْحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا لَا أَقُولُ الْم حَرْفٌ وَلَكِنْ أَلِفٌ حَرْفٌ وَلَا م حَرْفٌ وَمِيمٌ حَرْفٌ)) (أخرجه الترمذي، د.ت.: 3158)

ความว่า “บุคคลใดอ่านเพียงหนึ่งอักษรจากคัมภีร์อัลกุรอานเขาจะได้รับหนึ่งความดีและความดีหนึ่งเท่ากับสิบเท่าความดี ฉันจะไม่พูดว่า อะลิฟ ลาม มีม นั้นหนึ่งอักษร แต่ที่ว่า อะลิฟ หนึ่งอักษร ลาม หนึ่งอักษร และมีม อีกหนึ่งอักษร” (บันทึกโดย al-Tirmidhiy, n.d.: 3158)⁵

หะดีษข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความเมตตาแห่งพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ เพียงแค่หนึ่งอักษรในการศึกษาอัลกุรอาน มีความดีถึงสิบเท่า ซึ่งไม่มีคัมภีร์หรือวรรณกรรมใดของมนุษย์ที่จะให้คุณค่าได้เหมือนดังเช่นนี้ การให้เวลากับการศึกษาอัลกุรอานถือเป็นความดีงามของชีวิตที่ได้สร้างสมไว้ และผู้ศึกษาและปฏิบัติตามอัลกุรอานคือกลุ่มบุคคลที่ท่านศาสนทูต ﷺ ได้ยอมรับว่าเป็นผู้ที่ดีที่สุดในอีกเช่นกัน ดังวจนะศาสนทูต ﷺ รายงานจากอุสมาน บินอัฟฟาน رضي الله عنه ว่า

((خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ)) (أخرجه البخاري، 1419: 5027)

⁴ คือบรรดาผู้ฝ่าฝืน และโองการนี้ได้ประทานลงมาเพื่อทำลายความสามารถและขจัดความหยิ่งโสของพวกเขา.

⁵ อัลบานีย์หุ้่มหะดีษนี้ว่าเศาะฮีห.

ความว่า “ผู้ที่ดีที่สุดในหมู่พวกท่านคือ ผู้ที่เรียนและสอนอัลกุรอาน”

(บันทึกโดย al-Bukhārī, 1419: 5027)

จะเห็นได้ว่าอิสลามให้ความสำคัญกับรัฐธรรมนูญของชีวิต คืออัลกุรอานซึ่งมุสลิมทุกคนจะต้องใช้เวลาศึกษาเรียนรู้และทำความเข้าใจในศาสตร์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และส่งเสริมให้มีการเผยแพร่ความรู้ที่มาจากอัลกุรอาน ท่านศาสนทูต ﷺ ได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่าผู้ที่ดีที่สุดคือผู้ที่เรียนและสอนอัลกุรอาน ทั้งนี้การบริหารจัดการเวลาอย่างมีค่าและเหมาะสมนั้นเป็นส่วนสำคัญยิ่งในการขับเคลื่อนวิถีชีวิตไปสู่ความจำเริญ ช่วยเพิ่มพูนศักยภาพด้านองค์ความรู้ในศาสตร์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกัอัลกุรอานแก่ตนเองและผู้อื่น

3.5 คุณค่าของเวลาในการประกอบศาสนกิจ

องค์รวมของอิสลามเกี่ยวข้องกับความเชื่อ การปฏิบัติศาสนกิจ และการปฏิสัมพันธ์ต่างๆ ทั้งภาคบังคับและภาคส่งเสริม โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคบังคับส่วนบุคคล มุสลิมต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัดและถือเป็นการฝ่าฝืนหากละทิ้งหรือละเว้นส่วนหนึ่งส่วนใด ศาสนทูต ﷺ ได้กล่าวถึงคุณค่าในการเตรียมพร้อมสู่ช่วงเวลาการปฏิบัติละหมาดในด้านการกำกับท่วงท่าและการบริหารจัดการใจให้เกิดสมาธิว่า

((خَمْسُ صَلَوَاتٍ افْتَرَضَهُنَّ اللَّهُ تَعَالَى مِنْ أَحْسَنَ وَضُوءٍ وَصَلَاةٍ لَوْ قِيَّتْ وَأَتَمَّ رُكُوعُهُنَّ وَخُشُوعُهُنَّ كَانَ لَهُ عَلَى اللَّهِ عَهْدٌ أَنْ يَغْفِرَ لَهُ وَمَنْ لَمْ يَفْعَلْ فَلَيْسَ لَهُ عَلَى اللَّهِ عَهْدٌ إِنْ شَاءَ غَفَرَ لَهُ وَإِنْ شَاءَ عَذَّبَهُ))
(أخرجه أبو داود، د.ت. 425)

ความว่า “ละหมาด 5 เวลาที่พระองค์อัลลอฮ์ได้บังคับใช้ บุคคลใดได้อาบน้ำละหมาดอย่างดีแล้ว ละหมาดในเวลาของมัน ซึ่งได้มีการโค้งคำนับและมีสมาธิในละหมาดอย่างสมบูรณ์ สำหรับเขา สัญญาได้รับอภัยโทษจากพระองค์อัลลอฮ์และบุคคลใดที่ไม่ปฏิบัติ ดังนั้นสำหรับเขาจะไม่มีสัญญาใดจากพระองค์ หากพระองค์ประสงค์จะจกภัยโทษแก่เขา และหากพระองค์ประสงค์จะลงโทษเขา”

(บันทึกโดย 'Abū Dāwūd, n.d.: 425)

จากหะดีษข้างต้นแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของการใช้เวลาในมิติการละหมาดที่จะนำไปสู่การได้รับอภัยโทษจากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ซึ่งบ่งบอกถึงคุณภาพของการละหมาดและผลตอบแทนอันคัมค่าที่อยู่ภายใต้สัญญาของพระองค์ ถือเป็นกิจวัตรประจำวันที่มีมุสลิมทุกคนมีสิทธิไขว่คว้าคุณค่าดังกล่าวให้แก่ตนเอง เพื่อให้วันเวลาที่ผ่านไปเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุด

ส่วนการประกอบศาสนกิจอื่น ศาสนทูต ﷺ ได้กล่าวไว้เช่นกันถึงคุณค่าของเวลาในมิติต่างๆ ดังความประเสริฐและคุณค่าในการถือศีลอด ซึ่งมีรายงานจากอะบูฮุร็อยเราะฮ์ รัว่า

((كُلُّ عَمَلِ ابْنِ آدَمَ يُضَاعَفُ الْحَسَنَةُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا إِلَى سَبْعِمِائَةٍ ضِعْفٍ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَّا الصَّوْمَ فَإِنَّهُ لِي وَأَنَا أَجْزَى بِهِ يَدْعُ شَهْوَتَهُ وَطَعَامَهُ مِنْ أَجْلِی لِلصَّائِمِ فَرْحَتَانِ فَرْحَةٌ عِنْدَ فِطْرِهِ وَفَرْحَةٌ عِنْدَ لِقَاءِ رَبِّهِ وَلَخُلُوفٌ فِيهِ أَطْيَبُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ)) (أخرجه مسلم، د.ت.: 2763)

ความว่า “ทุกกิจการงานของมนุษย์ ความดีของเขาแต่ละอย่างจะได้รับ 10 เท่าถึง 700 เท่าด้วยกัน พระองค์อัลลอฮ์ตรัสว่า เว้นแต่การถือศีลอด แท้จริงมันเป็นสิทธิแห่งข้าพระองค์และข้าพระองค์จะตอบแทนมันเองอันเนื่องมาจากเขาได้ละเว้นกิเลสอารมณ์และอาหารเพื่อข้าพระองค์ สำหรับผู้ถือศีลอดได้รับความดีใจ 2 ช่วงเวลา ดีใจในช่วงที่เขาได้ละศีลอดและดีใจในขณะที่ได้พบกับพระเจ้าของเขา ส่วนกลิ่นปากของผู้ถือศีลอด ณ พระองค์อัลลอฮ์ ช่างหอมหวานยิ่งกว่ากลิ่นน้ำหอมจากชะมดเชียง” (บันทึกโดย Muslim, n.d.: 2763)

จะเห็นได้ว่า การถือศีลอดในรอบปีสามารถสร้างคุณค่าของเวลาให้แก่ชีวิตในคุณค่าอันมากมาย ขณะเดียวกันในเดือนรอมฎอนมีความดีอื่นที่แฝงไปด้วยพลังแห่งผลบุญกุศล ดังเช่น ละหมาดตะรอวิหฺ ทานซะฮูรูก่อนพระญูร การอิฮติกาฟ 10 คืนสุดท้าย และการแสวงหาความโปรดปรานในคำคืนลัยละตุลก็อดร์ ถือเป็นเดือนแห่งความจำเริญยิ่งในอิสลาม การเล็งเห็นคุณค่าในแต่ละช่วงเวลาช่วยเพิ่มพูนความดีงามได้ แม้แต่การจ่ายชะกาตฟิตเราะฮฺจากอิบนุอับบาส رضي الله عنه กล่าวว่า

((فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- زَكَاةَ الْفِطْرِ طُهْرَةً لِلصَّائِمِ مِنَ اللَّغْوِ وَالرَّفَثِ وَطُعْمَةً لِلْمَسَاكِينِ مَنْ أَدَّاهَا قَبْلَ الصَّلَاةِ فَهِيَ زَكَاةٌ مَقْبُولَةٌ وَمَنْ أَدَّاهَا بَعْدَ الصَّلَاةِ فَهِيَ صَدَقَةٌ مِنَ الصَّدَقَاتِ)) (أخرجه أبو داود، د.ت.: 1611)

ความว่า “ท่านศาสนทูตได้บัญญัติการจ่ายชะกาตฟิตเราะฮฺ ซึ่งมันสามารถชำระขัดเกลาให้แก่ผู้ถือศีลอดจากสิ่งไร้สาระและคำหยาบคาย และเป็นอาหารแก่คนยากจน บุคคลใดจ่ายมันก่อนละหมาด ถือเป็นชะกาตที่ถูกตอบรับ และบุคคลใดจ่ายมันหลังละหมาดถือเป็นการบริจาคหนึ่งจากทานบริจาคทั้งหลาย” (บันทึกโดย 'Abū Dāwūd, n.d.: 1611)

การจ่ายชะกาตฟิตเราะฮฺถือเป็นอีกมิติหนึ่งที่สร้างคุณค่าให้แก่ชีวิต เป็นการชำระสิ่งที่ไม่ดีงามในขณะถือศีลอดแก่ตนเอง และสามารถเอื้อประโยชน์ให้แก่สังคมมุสลิมเพื่อสร้างเสถียรภาพระหว่างกัน หากพิจารณากรอบของเวลาในการจ่ายชะกาตฟิตเราะฮฺ ตามหลักศาสนบัญญัติอิสลามให้จ่ายได้ตั้งแต่เริ่มเข้าสู่เดือนแห่งความจำเริญนี้

เช่นเดียวกัน แต่ข้อบังคับดังกล่าวเกิดขึ้นหลังจากสิ้นสุดเดือนรอมฎอนและต้องจ่ายให้เสร็จสิ้นก่อนการละหมาดอีดิลฟิตรี⁶ จึงจะก่อให้เกิดผลบุญมากที่สุด

สายรายงานจากอิบนุอุมร์ رضي الله عنه ท่านศาสนทูต ﷺ ได้กล่าวว่า

((أَمَرَ بِزَكَاةِ الْفِطْرِ أَنْ تُؤَدَّى قَبْلَ خُرُوجِ النَّاسِ إِلَى الصَّلَاةِ)) (أخرجه مسلم، د.ت.: 2335)

ความว่า “คำสั่งด้วยเรื่องซะกาตฟิตเราะฮ์ ทว่าต้องได้รับการจ่ายมาก่อนผู้คนจะออกไปสู่การละหมาด”

(บันทึกโดย Muslim, n.d.: 2763)

ส่วนในเรื่องของประกอบศาสนกิจที่สำคัญอีกมิติหนึ่งซึ่งศาสนบัญญัติได้บังคับใช้หนึ่งครั้งในชีวิต คือการประกอบพิธีหัจญ์ พระองค์ดำรัสไว้ว่า

﴿الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَعْلُومَاتٌ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفْتَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمُهُ اللَّهُ وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَى وَاتَّقُونِ يَا أُولِيَ الْأَلْبَابِ﴾ (البقرة: 197)

ความว่า“(เวลา) การทำหัจญ์นั้นมีหลายเดือน อันเป็นที่ทราบกันอยู่แล้ว ดังนั้นผู้ใดที่ได้ให้การทำหัจญ์ จำเป็นแก่เขาในเดือนเหล่านั้น⁷ แล้ว ก็ต้องไม่มีการสมสู่และไม่มีการละเมิด และไม่มีการวิวาทใดๆ ใน(เวลา) การทำหัจญ์ และความดีใดๆที่พวกเจ้ากระทำนั้น อัลลอฮ์ทรงรู้ดี และพวกเจ้าจงเตรียมเสบียงเถิด⁸ แท้จริงเสบียงที่ดีที่สุดนั้น คือความยำเกรงและพวกเจ้าจงยำเกรงข้าเถิดโอ้ผู้มีปัญญาทั้งหลาย!” (อัลบะเกาะเราะฮ์: 197)

อัลญะบะรี (al-Ṭābarī, 2000–1420: 4/115) ได้อธิบายว่า: “ ท่านอิบนุอับบาส رضي الله عنه ได้รายงานว่ (เวลา) การทำหัจญ์นั้นมีหลายเดือนอันเป็นที่ทราบกันอยู่แล้ว นั่นคือ เซาวาล ซุลเกาะฮ์ตะฮ์ และอีก 10 วันของซุลหิจญะฮ์ พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงให้มีเดือนเหล่านี้เพื่อการทำหัจญ์ และช่วงเวลาของเดือนที่เหลือไว้เพื่อการทำอุมเราะฮ์ ดังนั้นผู้หนึ่งผู้ใดไม่สมควรอิหฺรอมหัจญ์วันแต่จะต้องอิหฺรอมในเดือนหัจญ์เพียงเท่านั้น ส่วนการอิหฺรอมอุมเราะฮ์นั้นสามารถกระทำได้ทุกเดือน”

จากโองการและคำอธิบายข้างต้นสรุปได้ว่า การอิหฺรอมหัจญ์ มีช่วงเวลาที่แน่นอน ไม่อนุญาตให้อิหฺรอมหัจญ์ในช่วงเวลาที่ไม่ได้กำหนดไว้ ซึ่งเป็นการบอกถึงการรู้จักใช้ทักษะบริหารเวลาที่ถูกต้อง และในโองการข้างต้นได้ย้าถึงข้อห้ามต่างๆ ในช่วงเวลาของการอิหฺรอมหัจญ์นั้นเป็นการเสริมทักษะการบริหารเชิงปฏิบัติในส่วนข้อห้ามและรวมถึงคุณค่าแห่งช่วงเวลาที่ได้ออกให้เกิดตักวานั้นคือเสบียงที่ดีเยี่ยมที่สุดสำหรับผู้ศรัทธาที่จะเดินทางไปสู่โลกหน้า

⁶ นั่นคือ หลังจากดวงอาทิตย์ตกในคืนวันอีดิลจนกระทั่งรุ่งเช้าก่อนจะเข้าสู่ละหมาดอีดิ.

⁷ หลังจากทำการอิหฺรอมแล้ว

⁸ หมายถึงเสบียงในการเดินทางไปทำหัจญ์

การประกอบพิธีหัจญ์ถือเป็นศาสนกิจที่เต็มเปี่ยมไปด้วยคุณความดีอันมากมาย อันเนื่องมาจากต้องสละทรัพย์สิน เวลา รวมถึงสุขภาพจิตใจที่หนักแน่นและสุขภาพร่างกายที่เข้มแข็งพร้อมเพื่อการประกอบศาสนกิจจนลุล่วง ท่านศาสนทูต ﷺ ได้กล่าวยืนยันถึงความประเสริฐในเรื่องดังกล่าวไว้ ซึ่งมีรายงานจากอะบูฮุร็อยเราะฮ์ رضي الله عنه ท่านได้ยืนยันศาสนทูต ﷺ กล่าวว่า

((مَنْ حَجَّ لِلَّهِ فَلَمْ يَرْفُثْ وَلَمْ يَفْسُقْ رَجَعَ كَيَوْمٍ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ)) (أخرجه البخاري، 1419: 1521)

ความว่า “บุคคลใดได้ประกอบพิธีหัจญ์เพื่ออัลลอฮ์ แล้วไม่มีการสมสู่และไม่มีการละเมิดเขาจะกลับมาเหมือนวันที่ได้คลอดจากท้องมารดาของเขา” (บันทึกโดย al-Bukhārī, 1419: 1521)

จะเห็นได้ว่าการประกอบพิธีหัจญ์ที่มีความบริสุทธิ์ใจ ปราศจากการประพฤติที่ลามกอนาจารและยับยั้งการละเมิดในรูปแบบต่างๆ นั้นจะนำมาซึ่งคุณค่าแห่งชีวิต กล่าวคือพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงลบล้างบาปให้แก่เขาเปรียบเสมือนวันที่คลอดออกจากท้องมารดาของเขา ถือเป็นความโปรดปรานอันยิ่งใหญ่แห่งพระองค์ที่มีให้แก่ประชาชาติอิสลามในยุคนี้

สรุป

จากการศึกษาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า อิสลามได้เล็งเห็นและให้ความสำคัญต่อคุณค่าของเวลาในมิติต่างๆ คุณค่าของเวลาในการใช้ความคิด คุณค่าของเวลาในการรำลึกถึงอัลลอฮ์ ﷻ คุณค่าของเวลาในการดูแลสุขภาพ คุณค่าของเวลาในการศึกษาอัลกุรอาน และคุณค่าของเวลาในการประกอบศาสนกิจ ซึ่งเป็นมิติทางด้านคุณความดีหลายรูปแบบที่ก่อให้เกิดผลงานที่ดีแก่ชีวิตในโลกนี้และได้รับผลตอบแทนอันยิ่งใหญ่ในโลกหน้า.

⁹ คือ พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงยกโทษในบาปของเขาทั้งหมด.

บรรณานุกรม

- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2542. (2544). กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- มานพ วงศ์เสงี่ยม. (2551). *ปทานุกรมอาหรับ-ไทย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือมานพ วงศ์เสงี่ยม.
- สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ. (1425). *พระมหาคัมภีร์อัลกุรอานพร้อมความหมายภาษาไทย*. ซาอุดีอาระเบีย: ศูนย์กษัตริย์ฮัดเพื่อการพัฒนาอัลกุรอานแห่งนครมะดีนะฮ์.
- 'Abū al- husain Muslim bin al-Hajjāj bin Muslim al-Qashīriy al-Naysābūrīy. n.d. *al- Jam'ī al-Sahih al-Musammā Sahih Musim (الجامع الصحيح المسمى صحيح مسلم)*. Beirut: Dār al-Jail, al-Afāq.
- al-Azdiy Abū Dāwūd al-Sajastāniy, Sulaimān bin Ash-adh bin Shidād bin Amr. n.d. *Sunan Abū Dāwūd (سنن أبو داود)*: Maokia' Wizārah al-Awqāf al-Misriyah.
- al-Bukhārīy, Abū Abdullah Muhammad bin 'Ismā'īl bin 'Ibrāhīm bin al-Mughīrat al-j'afiy, Muhammad Fu'ād Abd al-Bāqiy. (1419). *al-Jam'ī al-Musnad al-Sahih al-Mukhtasar min 'Umūr Rasūlillah fi sunanih wa 'Ayyamih (الجامع المسند الصحيح المختصر من أمور رسول الله في سننه وأيامه)*. Riyād: Dār al-Salām.
- al-Ghāzālīy, Abū Hamid Muhammad bin Muhammad. n.d. *'Ihyā' al-'Ulūm al-Dīn (إحياء علوم الدين)*. Beirut: Dār al-M'arifat.
- 'Ibn Kathīr. (1420). *Tafsīr al-Qur'ān al-'Azīm*. Sa'ūdiy: Maw'ā Majm'a al-Malik Fahd li 'Ittibā'ah al-Mashaf al-Sharīf.
- Muhammad 'Idrīs Abd al-Ra'ūf al-Marbawīy. (1350). *Qāmūs Idris al-Marbawiy*. Beirut: Dār al-Kutub al-'Ilmiyyah.
- Muhammad Yūnus 'ibn Abd al-Shattār. (1423). *Jabāl al-Ḥasanāt bi Daqā'iq M'adūdat*. Makkah: al-Wahīd.
- al-tābariy Abū J'afar, Muhammad bin Jarīr bin Yazīr bin Kathīr bin Ghālib al'Amīlīy. (2000-1420). *Jām'ī al-Bayān fī Ta'wīl al-Qur'ān (جامع البيان في تأويل القرآن)*. Sa'ūdiy: Maw'ālmajm'a al-Malik Fahd li 'Ittibā'ah al-Mashaf al-Sharīf.
- al-Tirmidhiy, Muhammad bin 'Isā. n.d. *al-Jāmi' al-Sahīh Sunan al-Tirmidhiy (الجامع الصحيح سنن الترمذي)*. Beirut: Dār 'Ihyā' al-Turadh al-Arabiyy.

หนังสือแปล :

- อับดุลฮะซัน มุห์มัด อิบน์ อับดุลฮะซัน. (2555). *เพียงไม่กี่นาทีกับความดีเท่าภูเขา*. แปลโดย ญะมัล ไกรจิต. กรุงเทพมหานคร: สายสัมพันธ์.